

Δ. Κ. ΡΑΪΟΥ

ΑΝΤΙΔΩΡΟΥ ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

ή

ΠΕΡΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΛΟΓΟΣ

Λίγους μήνες μετά την κυκλοφορία της μελέτης μας *Τοπωνυμικά Ι*, που περιείχε μια σειρά από προσθήκες και διορθώσεις στα κ/βλάχικα κυρίως τοπωνύμια της διδακτορικής διατριβής του συναδέλφου Κ. Οικονόμου, κυκλοφόρησε η τελική μορφή της ίδιας διατριβής², όπου με ιδιαίτερη ικανοποίηση είδαμε να υιοθετούνται αρκετές από τις παρατηρήσεις που είχαμε διατυπώσει στην παραπάνω εργασία μας.

Στον παρόντα τόμο της *Δωδώνης* ο αγαπητός συναδέλφος δημοσιεύει μια σειρά παρατηρήσεων πάνω στα δικά μας *Τοπωνυμικά Ι*³, υποστηρίζοντας ότι αδικήσαμε «κατάφωρα» το έργο του. Αφού εκφράζει αρχικά την πικρία του γιατί «ο επιστημονικός διάλογος και η ανταλλαγή απόψεων... με αυτόν τον τρόπο δεν είναι και ο ορθότερος για δύο συναδέλφους οι οποίοι συστεγάζονται στο ίδιο Τμήμα», αναγνωρίζει ότι σε μερικά σημεία, έστω ελάχιστα, έχουμε δίκαιο και στη συνέχεια επιχειρεί να ανασκευάσει τα υπόλοιπα.

Θα παρατηρήσουμε ότι η μορφή του διαλόγου που επιλέγει κανείς δεν έχει και τόση σημασία· εκείνο που προέχει είναι ο διάλογος να γίνεται με νηφαλιότητα, καλοπιστία, αλληλοσεβασμό και σύμφωνα με τους στοιχειώδεις κανόνες της επιστημονικής δεοντολογίας. Η ευθύνη εξάλλου για τη δική μας επιλογή βαρύνει, πιστεύουμε, αποκλειστικά τον ίδιο, αφού τόσο στο απώτερο όσο και στο πρόσφατο παρελθόν τού γνωρίσαμε το ενδιαφέρον μας να τον βοηθήσουμε θέτοντας μάλιστα στη διάθεσή του τη δελτιοθήκη μας με όσο υλικό είχαμε συγκεντρώσει. Ωστόσο, για λόγους που δεν μπορέσαμε ποτέ να συλλάβουμε, αγνόησε την προσφορά μας. Δικαίωμά του φυσικά, όχι όμως και να επιχειρεί εκ των υστέρων να δημιουργεί εντυπώσεις σε βάρος μας.

1. Στο περιοδ. *Δωδώνη* 19(1990) σελ. 225-266.

2. *Τοπωνυμικό της περιοχής Ζαγορίου, Δωδώνη*, Παράρτημα αριθμ. 45, Ιωάννινα 1991.

3. *ΑΝΤΙΔΩΡΟ. Γλωσσολογικές παρατηρήσεις*, σελ. 11-56.

Το ίδιο προφανώς επιχειρεί να πετύχει, όταν ισχυρίζεται¹ ότι η εργασία μας κυκλοφόρησε στις αρχές του 1992, ενώ η τυπωμένη μορφή της διατριβής του «το Δεκέμβρη του 1991 και πάντως πριν από την έκδοση του ΙΘ' τόμου της ΔΩΔΩΝΗΣ στον οποίο συμπεριλαμβάνεται το άρθρο» μας², ενώ γνωρίζει πολύ καλά ότι η πραγματική κυκλοφορία της διατριβής του ξεκίνησε στις αρχές Φεβρουαρίου του 1992 και το αντίτυπο που μας πρόσφερε - ύστερα από αιτημά μας - έφτασε στα χέρια μας τον Μάιο του 1992. Επιπλέον ο ίδιος διέθετε από τον Νοέμβρη του 1991³ ανάτυπο της μελέτης μας, που του είχαμε παραδώσει ιδιοχείρως! Είχε μάλιστα τότε εκφράσει τη λύπη του που δεν θα μπορούσε να το χρησιμοποιήσει, γιατί η διατριβή του βρισκόταν στο τελευταίο στάδιο των διορθώσεων πριν από την τελική εκτύπωση! Τόσο η ηλικία του κ. Οικονόμου, όσο και η μικρή χρονική απόσταση των γεγονότων δεν δικαιολογούν τέτοιες σοβαρές μνημονικές διαλείψεις από μέρους του. Συνεπώς οι λόγοι της αποσιώπησης της προσφοράς του ανάτυπου της μελέτης μας και η ανατροπή της πραγματικής σειράς με την οποία κυκλοφόρησαν οι δύο εργασίες είναι διαφορετικοί.

Κατά τα άλλα έχουμε την εντύπωση ότι το κατανοητό πάθος του κ. Οικονόμου να υποστηρίξει το έργο του δεν του άφησε την απαραίτητη ψυχραιμία και νηφαλιότητα που πρέπει να χαρακτηρίζουν κάθε επιστημονική απάντηση, με αποτέλεσμα να πέφτει συχνά στο επίπεδο μιας φλύαρης, παραπλανητικής, υπεροπτικής και μικρολόγου βιβλιοκρισίας άρθρου⁴! Έτσι:

1. Σελ. 11, υποσημ. 2.

2. Και συνεχίζει «Δυστυχώς, μη έχοντας υπόψη μου την κυοφορούμενη εργασία του Δ. Ρ., δεν κατέστη δυνατό να την 'εκμεταλλευθώ' στα λιγοστά σημεία στα οποία... ο Δ. Ρ. έχει δίκαιο».

3. Δεν χρειάζεται, νομίζουμε, να θυμίσουμε ότι τα ανάτυπα των άρθρων που δημοσιεύονται στη *Δωδώνη* ετοιμάζονται και κυκλοφορούν πολύ νωρίτερα από το χρόνο κυκλοφορίας του ολοκληρωμένου τόμου του ίδιου περιοδικού.

4. Πώς αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς τις κατακρητικές παρατηρήσεις (σελ. 12 υποσημ. 2) σχετικά με την επιλογή των όρων *κουτσόβλαχοι* και *κουτσοβλάχικα*, αντί των *αρομούνοι* και *αρομούνικα*, που προτιμά ο ίδιος, τη στιγμή που στη δική μας μελέτη σημειώναμε ότι δεν αποδίδουμε κάποια ιδιαίτερη «εθνική» ή άλλη σημασία σ' αυτήν την επιλογή, την οποία εξάλλου είχαν κάνει και άλλοι πριν από μας (π. χ. ο Κ. Νικολαΐδης, *Ετυμολογικόν λεξικόν της κουτσοβλαχικής γλώσσας*, Αθήνα 1909, ή ο Ν. Α. Κατσάνης, *Ελληνικές επιδράσεις στα κουτσοβλάχικα (φωνητική-μορφολογία)*, διδακτορ. διατρ., Θεσσαλονίκη 1977, κλπ.). 'Η ποιο νόημα έχει, στην απάντηση του κ. Οικονόμου, η συζήτηση πάνω στη διπλή ορθογραφία των όρων *αρο(ω)μούνοι* και *αρο(ω)μούνικα*, τη στιγμή που δεν ασχοληθήκαμε καθόλου με αυτήν, αλλά την καταγράψαμε απλά, όπως τη συναντήσαμε σε προγενέστερους μελετητές (π. χ. Αχ. Λαζάρου, *Η Αρωμουνική και αι*

1. **Ελαχιστοποιεί** την προσφορά μας υποστηρίζοντας ότι σε ποιά λί-
γα σημεία έχουμε δίκαιο, τη στιγμή που το σύνολο σχεδόν των βασιικών
παρατηρήσεων και προσθήκων μας (που αναφέρονται σε περισσότερα από
εξ δέκα μ. ή ν. τ. α. λέξεις) και σωστές είναι και αποτελούν ουσιαστικό συ-
νεισφορά στα τοπωνυμικά της περιοχής Γρεβεντίου. Αν τώρα ο τυχαία ε-
πιλεγμένος βασιικός «πληροφορητής» του κ. Οικονόμου παρέλαβε(;) πολ-
λά τοπωνύμια της περιοχής ή του τόπου ή άλλα κάτω από τον ελλιπή ή ό-
χι κριτικό τύπο τους, αυτό δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση, να μειώσει
τη σπουδαιότητα των δικών μας διορθώσεων. Και δεν κατηγορούμε γιατί η
προσθήκη, σε μ. ή ν. τ. α. ανέστη τοπωνυμίων ή η επισήμανση, συμπλήρων
σε αρκετά από τα τοπωνύμια της διδακτορικής του διατριβής αδικούν κα-
τάρωρα την εργασία του κ. Οικονόμου! Αν ο ίδιος διαφωνεί με μερικές
από τις επιμέρους παρατηρήσεις μας, αυτό δεν αλλάζει τη συνολική εικόνα
της εργασίας μας.

Όσο για τη γενική του επισήμανση (σελ. 39) ότι μερικές τοπάρχιστον
από τις τοπωνυμικές προσθήκες μας οφείλονται σε πληροφορίες και ο-
πίσει τις ανέσταν ίσως από τις αναζητήσεις τους, τότε από το γεγονός
ότι είναι και ανακριβής και ακατανύκτη, θα θέλαμε να θυμίσουμε ότι η
γνώση της τοπογραφίας της γιάσεως και των τοπων. της γενέτειράς
μας δεν χρειάζεται το στήριγμα κάποιων πληροφορητών!

2. Αφαιρώνει μεγάλο μέρος της επάντησής του σε δευτερεύοντα θέ-
ματα, που αναφέρονται συχνά ως πλάς και συζητήσιμες ειδικές (δια-
τυπωμένες κάποτε μάλιστα σε περιθωριακές υποσημειώσεις), όπως στις
σελ. 19-20 (για το τοπων. Κάλτσιον) ή στις σελ. 17-19 (για το τοπωνύ-

μετά της Ελληνικής σχέσης αυτής. Αθήνα 1976, Οικονόμου, κλπ.). Τι άλλο από
βιβλιοκρισία έβρασο (!) συνιστούν οι σελ. 36-40, όπου — ειδικά σε άλλα — μας
κατακαυρώεται (κάτι που σημαίνει κι άλλο!) ότι δεν αποδώσαμε σωστά την ορθογρα-
φία κάποιων βούλγαρων λέξεων, κ//βιόγ, κλπ. λέξεων, παρότι που στη σελ. 227 της μελέ-
της μας (πύσημ. 1) χρησιμοποιήσαμε την κριτική του αναγνώστη, αφού σε πολλές περιπτώ-
σεις προσκορίσαμε στις περιλαμβανόμενες κτηνικές δυνατότητες του τοπογραφείου. Ή ότι
δεν προσέδωκαμε κάποιο υπόμνημα για τη φωνητική ή η ερωτημένη συμβόλων, τη στιγμή
που στην ίδια υποσημείωση διακρινόματε ότι ακολουθήσαμε το σύστημα των γλωσσών
Κριτικών του Νικολαΐδη και του Τ. Ραβέλασι! Για να μην αναφερόματε στις παρατηρή-
σεις του για την ελεονιστική γρήνη διδακτικών (σε δύο περιπτώσεις) ή την εκ παραδρο-
μής επίσημη, μακρύν κτηνικών αντί κτηνικών στην αναφορά κάποιων τοπωνυμίων, ή α-
κόμη στην ερωτητική επισήμανση, κάποιων τοπογραφικών συμπλημάτων! Αναλογίστηκε
ποτέ του πόσα τοπογραφικά 16//σελίδα θα μπορούσαμε να γράψουμε
με ανέλογες παρατηρήσεις πάνω στη διατριβή του.

1. Εδώ μάλιστα μας επιδίδει — όπως είναι πολλές φορές — πύσημ. («...δεν θα
μπορούσε να συντάξει κατάθεση στην ομιλία του τέτοιου, ωστόσο θα μπορούσε να ε-
πηρεάσει φωνητικά το ελεονιστικό κτηνικό τοπωνύμιο») που δεν έχουμε διατυπώσει ποτέ-
νά (ας ξαναδιαβάσει προσεκτικότερα το κείμενό μας!).

μιο Τζουγκουλίτα)¹ ή στη σελ. 28 (για την πιθανότητα ετυμολόγησης του προσωπ. Μπίκας από το κ/βλάχ. bi'cu «χοίρος»²) ή ακόμα στις σελ. 49-50 (για το τοπν. Λιάσου), κλπ.

3. Σε πείσμα κάθε επιστημονικής μεθοδολογίας και δεοντολογίας επιμένει σε **λανθασμένη καταγραφή** τοπωνυμίων, όπως π. χ. στην περίπτωση των τοπν. Γκοϊντζα, αντί του ορθού Κοϊ'ζεα³, Ζουγκουλίτα, αντί του ορθού Τζουγκουλίτα, Μπουσουριά, αντί του ορθού Μουσουριά, Κίκλε Μάρι⁴ κλπ., και οικοδομεί έτσι την επιχειρηματολογία του σε σαθρή ή και ανύπαρκτη βάση, αφού και ο «πληροφορητής» του ακόμη, με τον οποίο έχουμε συζητήσει κατεπάνληψη δεν συμφωνεί με την ορθότητα αυτών των τύπων!

4. Για να δικαιολογήσει την καταγραφή ως αυθεντικών τοπωνυμίων απλών ΝΕ «μεταγλωττίσεων» της Δασικής Υπηρεσίας (π. χ. το Αφορισμένο, σελ. 15-16, ή Γαιδουρόραχη, σελ. 32) ή και ανύπαρκτων ή όχι σωστά καταγεγραμμένων τοπν. (π. χ. η Σιάρα του Μπονορίτσιου, σελ. 28-29 κλπ.), επικαλείται επιχειρήματα όπως «έτσι μου το είπαν στο Γρεβενίτι» (σελ. 29) ή «ο πληροφορητής μου προτίμησε αυτόν τον τύπο»⁵ (σελ. 13) ή έτσι μου «δόθηκε» ή ακόμη «σεβάστηκα τον τύπο που μου έδωσαν οι πληροφορητές μου» (σελ. 24) κ. ο. κ.

Θα θέλαμε εδώ να εξηγήσουμε και γραπτά στον κ. Οικονόμου ότι, για το Γρεβενίτι τουλάχιστον, δεν στάθηκε και πολύ τυχερός στην επιλογή της

1. Όπου, στη μελέτη μας (σελ. 231), καταλήγαμε με τη φράση: «Ωστόσο, καθώς το τοπν. φαίνεται ακατανόητο στους ντόπιους, ίσως να χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση»!

2. Εδώ πάλι ουσιαστικά συμφωνεί μαζί μας, αναγνωρίζοντας ότι μια τέτοια δυνατότητα δεν μπορεί να αποκλειστεί.

3. Το ότι εμείς δεν προτείναμε κάποια άλλη ετυμολογία γι' αυτό το τοπν. δεν σημαίνει αυτόματα ότι η δική του ετυμολογία είναι σωστή! Απλά αδυνατούμε σε αυτή τη φάση να βρούμε μια πειστική καταγωγή. Το ίδιο κάνει εξάλλου και ο ίδιος στη σελ. 40 σχολιάζοντας την ετυμολ. του προσωπ. Ζγκούμπης.'

4. Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, ούτε εμείς ούτε κανείς άλλος στο Γρεβενίτι, από όσους συμβουλευτήκαμε, γνωρίζει τέτοιο τοπωνύμιο στην περιοχή. Η επιμονή του κ. Οικονόμου στη διατήρησή του με το αόριστο επιχείρημα ότι δεν είναι δικό του εφεύρημα, αλλά έτσι του «το είπαν στο Γρεβενίτι», είναι τουλάχιστον ακατανόητη.

5. Είναι ίσως ευκαιρία να υπογραμμίσουμε εδώ μια σημαντικότερη λεπτομέρεια, που δε φαίνεται να πρόσεξε ο κ. Οικονόμου κατά τη συγκέντρωση του υλικού του και η οποία εξηγεί πειστικά γιατί οι «πληροφορητές» του προτίμησαν εδώ ή εκεί έναν ελληνικό τύπο τοπωνυμίου στη θέση ενός κ/βλάχικου: πρόκειται για τη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο ερευνητής στην επικοινωνία του με τις πηγές του και η οποία παίζει τον αποφασιστικότερο ρόλο σ' αυτήν την επιλογή. Αν ο κ. Οικονόμου μπορούσε να επικοινωνήσει και στα ελληνικά και στα κ/βλάχικα μαζί τους, είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι και πληρέστερα θα είχε καταγράψει το υλικό του και η συνολική εικόνα της μορφής των τοπν. θα ήταν διαφορετική, αλλά και ο ίδιος δεν θα μιλούσε έτσι αόριστα για «παλαιότερες μορφές τοπωνυμίων» ή για «αναμνήσεις άχρηστων πλέον τοπωνυμίων».

βασικής του πηγής: ο κ. Ι. Ράπτης, που είναι και στενός συγγενής μας, είναι πράγματι «συνταξιούχος δασοφύλακας χωρίς ιδιαίτερη μόρφωση και επαφή με τα βιβλία», πλην όμως δεν κατάγεται από το Γρεβενίτι, αλλά από τη Βοβούσα, το βλάχικο ιδίωμα της οποίας διαφέρει αισθητά από το αντίστοιχο του Γρεβενιτίου· η πολύχρονη εξάλλου επαφή του με την ελληνική διοικητική μηχανή, αφού εκτός από δασοφύλακας υπήρξε και πρόεδρος του χωριού, κατέστησε αναπόφευκτη την εξοικείωσή του με τους «άνωθεν» και όχι πάντα πετυχημένα εξελληνισμένους τύπους των αυθεντικών τοπωνυμίων. Γίνεται λοιπόν φανερό, για να λύσουμε και την απορία που διατυπώνει ο κ. Οικονόμου στη σελ. 13 σχετικά με το «πώς εννοούμε τον καλό πληροφορητή», ότι ο τελευταίος όχι μόνο θα πρέπει να έχει γεννηθεί και μεγαλώσει στην περιοχή της οποίας γίνεται καταγραφή των τοπωνυμίων, ώστε να γνωρίζει όσο γίνεται ακριβέστερα τη σωστή φωνητική και τις διάφορες παραλλαγές των τοπωνυμίων της, αλλά και να είναι «αγνός» από οποιαδήποτε ξένη επίδραση, κάτι που δεν συμβαίνει με την πηγή για την οποία συζητάμε.

Το γεγονός τέλος ότι ο κ. Ι. Ράπτης - αλλά και όλοι οι ντόπιοι¹ - δεν συμφωνούν με τις λανθασμένες ή ελλιπείς καταγραφές του κ. Οικονόμου αφαιρεί οποιοδήποτε έρεισμα από τα επιχειρήματά του.

5. Στη σελ. 13, θέλοντας να απαντήσει στη δική μας γενική παρατήρηση με την οποία του καταλογίζουμε «όχι σωστή και ικανοποιητική γνώση της παράδοσης² και της τοπογραφίας των περιοχών των οποίων εξετάζονται τα τοπωνύμια», αφιερώνει δύο σχεδόν ολόκληρες σελίδες, για να υποστηρίξει ότι οι περιγραφές του είναι ακριβείς, αφού στηρίχτηκαν «στους ντόπιους πληροφορητές, οι οποίοι και 'χωνεμένη' είχαν την περιοχή τους και τα κατατόπια της» και δεν είχαν κανένα λόγο να του δώσουν εσφαλμένη περιγραφή, και ότι η ακριβής και η 'ίδιους δμμασι' γνώση της τοπογραφίας των περιοχών δεν θα ήταν πανάκεια, επειδή η μορφολογία και η χρήση της γης είναι από τα 'ερχόμενα και τα παρερχόμενα' και ότι η αρχή της σύνδεσης της γεωμορφ/ίας με τη σημασία του τοπων. είναι επισφαλής³.

1. Συμπεριλαμβανομένου και του γνωστού συμπατριώτη μας ερευνητή Λ. Βρανούση, τ. Διευθ. του Κέντρου Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών της Ακαδημίας Αθηνών, με τον οποίο είχαμε την περασμένη άνοιξη μια σύντομη συζήτηση επί του θέματος.

2. Πέρα από όσα έχουμε σημειώσει αλλού, αν ο κ. Οικονόμου γνώριζε για παράδειγμα τη γεωργοκτηνοτροφική παράδοση της περιοχής δεν θα πρόσθετε την γ' παράγραφο της σελ. 32, το περιεχόμενο της οποίας τον εκθέτει σοβρά!

3. Κάτι που λησμονεί όμως στη σελ. 29, όπου — για να υποστηρίξει τη δική του απίθανη ετυμολογία για το τοπων. σιάρα — θεωρεί δεσμευτική(!) την περιγραφή της τοποθεσίας που του δόθηκε και η οποία είναι μάλιστα ανακριβής.

Ότι οι τοπικοί πληροφορητές γνωρίζουν τη γη τους πολύ καλά και δεν είχαν κανένα λόγο να δώσουν ψεύτικες πληροφορίες, δεν χρειάζεται ίσως¹ ιδιαίτερη απόδειξη, μόνο που δεν αρκεί αυτό, απαιτείται και κατάλληλη αξιοποίηση τους. Κι αν η ακριβής γνώση της τοπογραφίας μιας περιοχής δεν είναι πανάκεια για την ερμηνεία των τοπωνυμίων της, είναι όμως απαραίτητη², ιδίως σε οικισμούς που η ιστορία τους δεν ξεπερνά τα όρια της ΝΕ ιστορίας. Το κακό είναι ότι η χρησιμότητά της αποδεικνύεται συχνά μετά τη διάπραξη του λάθους. Όταν πάντως διατυπώναμε την παρατήρησή μας, είχαμε υπόψη συγκεκριμένες περιπτώσεις. Παραπέμπουμε για παράδειγμα στις σελ. 21-22, όπου ο κ. Οικονόμου, ενώ δέχεται (για το τοπν. Κόντρο, λα) τη σωστή ερμηνεία που προτείνουμε με βάση την τοπογραφία, επιρρίπτει την ευθύνη του δικού του λάθους στην ελλιπή περιγραφή της τοποθεσίας που του έδωσαν οι «πληροφορητές» του! Πέρα από τη διαπίστωση ότι η προβαλλόμενη εξήγηση δικαιώνει την παρατήρησή μας, το ίδιο παράδειγμα δείχνει καθαρά ότι δεν αξιοποιήθηκαν κατάλληλα οι τοπικοί «πληροφορητές», αφού αποκλείεται να υπήρξε έστω και ένας ντόπιος που να αγνοούσε ότι το τοπωνύμιο αναφέρεται στην κεντρική πλατεία του χωριού, το μεσοχώρι!

6. Σε όλες τις σελίδες της απάντησής του είναι φανερή η προσπάθειά του να αποδείξει ότι είναι καλύτερος γλωσσολόγος και ονοματολόγος³ (κάτι που είναι αυτονόητο και δεν το αμφισβήτησε κανείς) ή ότι η εργασία του έγινε με πολύ μόχθο και ευσυνειδησία, κάτι που επίσης δεν αρνήθηκε κανείς. Η προσεκτική ανάγνωση της εισαγωγής της μελέτης μας

1. Η επιφύλαξή μας αφορά στο δεύτερο σκέλος της άποψης του κ. Οικονόμου. Σίγουρα οι λαϊκοί «πληροφορητές» δεν ψεύδονται από «δόλο», η αυτόματη όμως αντίδρασή τους μπροστά σε κάποιον ξένο και κυρίως μπροστά σε ένα μαγνητόφωνο αφαιρεί οπωσδήποτε μεγάλο μέρος από τη φυσικότητα και τον αυθορμητισμό των απαντήσεών τους, πράγμα που αλλοιώνει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την αυθεντικότητα των πληροφοριών τους.

2. Και για άλλους λόγους: αν ακολουθούσε τη συμβουλή μας, δεν θα αναρωτιόταν για παράδειγμα (σελ. 32) αν το δικό του τοπν. Γαϊδουράραχη (που φαίνεται να είναι πάλι μια ατυχής «μεταγλώττιση» κάποιας δημόσιας υπηρεσίας) είναι το ίδιο με το αυθεντικό Πάντεια Γουμάρλου!

3. Έτσι κατατρίβεται και αφιερώνει συχνά σελίδες επί σελίδων σε ορισμένες αδόκιμες γλωσσολογικά διατυπώσεις μας ή αμφισβητούμενες φωνητικές εξελίξεις, που δεν αλλάζουν ωστόσο τη σπουδαιότητα της προτεινόμενης ετυμολογίας: αν π.χ. το προσωπ. Μπίκος προέρχεται όχι από ένα επαγγελματικό όνομα, αλλά από ένα παρων. που ξεκίνησε από την επαγγελματική ενασχόληση κάποιου με την εκτροφή ή φύλαξη χοίρων, δεν αναιρεί σε καμιά περίπτωση την ουσία της προτεινόμενης ετυμολογίας, όπως και η πραγματική ετυμολογία του προσηγορικού *bicu* («αλαχανοκαρδιά»), που δεν ικανοποιεί τον κ. Οικονόμου, δεν αφαιρεί τίποτα από την ορθότητα της πιθανής απόδοσης του ίδιου προσωπ. (Μπίκος) στο παραπάνω κ/βλάχ. ουσιαστικό, που χρησιμοποιείται ακόμη στην περιοχή ως προσηγορικό.

δεν αφήνει καμιάν αμφιβολία για τον πραγματικό στόχο μας, που δεν ήταν σε καμιά περίπτωση η «άλωση αλλότριων χώρων», αλλά η πραγμάτωση μιας παλιάς επιθυμίας, που ξεκινούσε από καθαρή αγάπη προς το χώρο καταγωγής μας... Θυμίζουμε επίσης ότι κατεπανάληψη έχουμε υπογραμμίσει, και γραπτά και προφορικά, το μόχθο και την προσπάθεια του κ. Οικονόμου τονίζοντας ότι οι αδυναμίες που διαπιστώσαμε στο έργο του είναι λίγο πολύ συγγνωστές για ένα τόσο ευρύ και δύσκολο θέμα¹.

Αποτέλεσμα αυτής της παρεξήγησης και του υπερβάλλοντος ζήλου του είναι να φορτώνει την απάντησή του με δεκάδες σελίδων περιττού υλικού και άχρηστων επαναλήψεων. Και ενώ για την ουσία των όσων γράφει θα αρκούσαν λίγες σελίδες, καταλήγει να σπαταλήσει 3 τυπογραφικά 16/σέλιδα! Θα μείνουμε σε δυο πολύ χαρακτηριστικά παραδείγματα:

Στη σελ. 24 της απάντησής του και αναφερόμενος σε μία φράση μας σχετικά με τη συγγένεια του κ/βλάχ. επιθ. hál'iu με το ΑΕ βαλιός και την πιθανή - με βάση ένα από τα καλύτερα και νεότερα ετυμολογικά λεξικά (του P. Chantraine) - ιλλυρική καταγωγή του τελευταίου, που μπορούσε φυσικά να οδηγήσει σε μια κοινή καταγωγή των δύο λέξεων προφανώς από την ίδια ιλλυρική ρίζα (σύμφωνα με τα παραπάνω), κι ενώ ο κ. Οικονόμου συμφωνεί με την ύπαρξη αυτής της σχέσης, όσο και με την πιθανότητα της κοινής καταγωγής των δύο λέξεων, αφιερώνει εντούτοις σχεδόν τέσσερις ολόκληρες σελίδες (24-27), για να μας καταμαρτυρήσει ότι ακολουθήσαμε «άκριτα» τον P. Chantraine, κι αυτό μέσα από μίαν ακατάσχετη και ενπολλοίς άχρηστη επίδειξη γλωσσολογικών γνώσεων, με συχνή παραπομπή σε παλαιότερες εργασίες και λεξικά (που γνώριζε βέβαια ο P. Chantraine), χωρίς ωστόσο - πέρα από το κυνήγι των εντυπώσεων - να προσθέτει κάτι σημαντικό «ἐπὶ τῆς οὐσίας» ή να ενισχύει τη γνωστή δική του άποψη, την οποία επαναλαμβάνει εδώ «ἐπὶ τὸ ἀναλυτικότερον». Κι ενώ για τον εαυτό του αναγνωρίζει (σελ. 24) ότι το καθήκον ενός τοπωνυμολόγου είναι να αποδώσει το τοπωνύμιο σε προσηγορικές λέξεις και όχι απαραίτητα να εξετάσει και την προέλευση του προσηγορικού, σε μας δεν αναγνωρίζει ούτε το δικαίωμα να εμπιστευτούμε την άποψη ενός από τους κορυφαίους γλωσσολόγους του αιώνα μας για την πιθανή καταγωγή αυτού του προσηγορικού!

Στις σελ. 34-36 αφιερώνει έναν ιδιαίτερο μακρύ αντίλογο για όσα γράψαμε στα *Τοπωνυμικά Ι* (σελ. 243-244) σχετικά με το τοπν. *Τρίστενο*. η βασική μας ένσταση ήταν ότι δεν ελήφθη καθόλου υπόψη από τον κ. Οικονόμου η γεωμορφ/ία της περιοχής που εναρμονίζεται απόλυτα με τη σημασία του προσηγορικού *τρίστενο* «τρία στενά». Τα όσα όμως έγραφε

1. Βλ. π. χ. *Τοπωνυμικά Ι*, ό. π., σελ. 225-226 και 265.

στη διατριβή του κρίθηκαν από μας πολύ ισχυρά, για να του αρνηθούμε τη σλαβική προέλευση του τοπν. που πρότεινε εκεί, έτσι αρκεστήκαμε στο να θεωρήσουμε τη δημιουργία του ως παρετυμολογία προς τα τρία στενά. Ο κ. Οικονόμου δέχεται τη βασική μας ένσταση που προαναφέραμε, αλλά στη συνέχεια προσπαθεί εντελώς λανθασμένα, όπως θα αποδείξουμε στο *Πο μέρος των Τοπωνυμικών μας* (παραμορφώνοντας μάλιστα τους συλλογισμούς μας και αποδίδοντάς μας για μια ακόμη φορά απόψεις, που δεν προκύπτουν από το κείμενό μας), να καταρρίψει μια άλλη δυνατότητα ετυμολόγησης του ίδιου τοπν. που προτείναμε και που συγκεντρώνει τόσα πολλά πλεονεκτήματα (καθώς εναρμονίζεται εκπληκτικά με τη γεωμορφ/ία της τοποθεσίας, την τοπική παράδοση και τη γλωσσική πραγματικότητα της περιοχής), ώστε θα ήταν εντελώς ασύνετο να μην τη λάβει κανείς υπόψη του.

7. Από την άλλη πλευρά ο υπερβάλλον ζήλος του να μας δώσει μαθήματα γνώσης και επιστημονικής μεθοδολογίας (ή και δεοντολογίας ακόμη) συσκοτίζει τη διαύγειά του, ώστε να αντιφάσκει συχνά προς τον εαυτό του ή να συγχέει στοιχειώδη πράγματα:

Ενώ λοιπόν στη σελ. 20 μας κατακεραυνώνει γράφοντας ότι είναι «τουλάχιστο αμέθοδο» να αναζητούμε στις σλαβικές γλώσσες την ετυμολογία ενός τοπν. που βρίσκεται σε αρομουνόφωνη περιοχή, τη στιγμή μάλιστα που στο ανατολικό αρομουνόφωνο Ζαγόρι τα σλαβ. τοπν. είναι πολύ σπάνια, στη σελ. 49 υποστηρίζει, και μάλιστα με πάθος, ακριβώς το αντίθετο:

«Ο Δ. Ρ. ασχολείται με την πιθανή απόδοση του τοπν.» σε αρομουνόφωνο προσηγορικό «ίσως ενοχλημένος από την 'αντινομία' ότι σε μια αρομουνόφωνη περιοχή βρίσκεται τοπν. σλαβόθετο. Θά'θελα να επαναλάβω πως αυτή η άποψη είναι λανθασμένη. Επειδή δηλ. σε μια περιοχή κατοικούν φορείς του Χ γλωσσικού τύπου, πρέπει απαραίτητως τα τοπν. της περιοχής να ανάγονται σε προσηγ., που χρησιμοποιούν οι φορείς αυτού του γλωσσικού τύπου; Αλίμονο!...»¹. Αλίμονο, θα προσθέσουμε κι εμείς, να ασχέται σοβαρή επιστημονική κριτική με τέτοια «συνέπεια».

Αλλού συγχέει τους α μάρτυρους τύπους με τις αθησαύριστες λέξεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα(!) στην περιοχή² λησμονώντας ότι τόσο το λεξικό του Νικολαΐδη, όσο και το πολύ πληρέστερό του λεξικό του Παραηαγι παρουσιάζουν σημαντικές ελλείψεις και απέχουν πολύ από την κάλυψη όλου του πλούτου του κ/βλάχ. ιδιώματος στον ελλαδικό χώρο.

1. Πρβλ. επίσης και τη συζήτησή μας για την αντιφατική στάση του κ. Οικονόμου απέναντι στη σπουδαιότητα της τοπογραφίας για τη διερεύνηση της ετυμολογίας των τοπωνυμίων.

2. Βλ. π. χ. σελ. 44, όπου η συζήτηση για την καταγωγή του προσηγορικού *ερύργι*.

Αρνείται συχνά οποιαδήποτε αποδεικτική αξία στην παρατήρησή μας ότι το προσηγορικό στο οποίο ανάγει εκείνος την καταγωγή κάποιου τοπν. δεν χρησιμοποιείται στην περιοχή. Πρόκειται σίγουρα για ένα *argumentum ex silentio*, ωστόσο δεν παύει να έχει αξία¹ και, τουλάχιστον, δεν είναι λιγότερο ισχυρό από το κατά κόρον επαναλαμβανόμενο αντεπιχειρήμα του κ. Οικονόμου ότι τίποτα δεν αποκλείει μια παλιότερη χρήση του ίδιου προσηγορικού στην περιοχή.

Άλλοτε πάλι ο ζήλος του να καταρρίψει ο,τιδήποτε υποστηρίζουμε τον οδηγεί στο σημείο να αμφισβητήσει τη δυνατότητα σχηματισμού ακόμη και μαρτυρημένων τύπων (Parahagi)· βλ. ιδιαίτερα σελ. 16 (για τον τύπο *αγίη'ε*).

Το τελευταίο παράδειγμα διδάσκει πόσο **επιφυλακτικός** πρέπει να είναι κανείς απέναντι σε κάποιους κανόνες, που δεν καλύπτουν όλες τις εξεταζόμενες περιπτώσεις (καθώς έχουν διατυπωθεί με βάση ένα ελλιπές υλικό). Είναι επίσης φανερό ότι η επιφυλακτικότητα πρέπει να είναι ακόμη μεγαλύτερη, όταν αυτός που εκφράζει τις αντιρρήσεις δεν κατέχει στον απαιτούμενο βαθμό μια γλώσσα με ελάχιστα ή και ανύπαρκτα γραπτά μνημεία και μια βιβλιογραφία που βρίσκεται ακόμα (για τον ελλαδικό χώρο) «έν γάλαξι και σπαργάνοις». Και πιστεύουμε ότι είναι τουλάχιστον αμέθοδο να επιχειρεί να εξηγήσει κανείς λέξεις που ανήκουν στο παιδικό λεξιλόγιο ή ακόμη όλες τις 'μορφολογικές' αλλοιώσεις των τοπν., που έγιναν κάτω από ποικίλες και ανεξακρίβωτες συχνά συνθήκες και σε ένα χώρο αληθινό γλωσσικό χωνευτήρι, μόνο και μόνο με βάση τους κανόνες που διέπουν την ομαλή εξέλιξη ενός μόνο γλωσσικού τύπου.

8. Σε πολλές περιπτώσεις ο κ. Οικονόμου **δεν φαίνεται να κατανόησε** ή δεν θέλησε να κατανοήσει αυτά που γράφουμε στη μελέτη μας. Έτσι για παράδειγμα στη σελ. 15 απομονώνοντας παραμορφωτικά από τα συμφραζόμενα ένα τμήμα φράσης μας σημειώνει:

«Στην άποψη που διατυπώνει ο Δ. Ρ... ότι η αρομουνική γλώσσα είναι... γλώσσα ομιλούμενη μόνο, χωρίς κανένα γραπτό μνημείο,... θα ήθελα να σημειώσω πως, αν και λίγα, ωστόσο υπάρχουν γραπτά κείμενα της αρομουνικής κλπ.»

Όλα όμως όσα σημειώνουμε στο συγκεκριμένο εδάφιο αφορούν μόνο στην περιοχή του Γρεβενιτίου και των γειτονικών βλαχόφωνων χωριών

1. Η οποία — σε όλες τις περιπτώσεις που έχουμε επικαλεστεί αυτό το επιχείρημα — ενισχύεται σημαντικά από το γεγονός ότι χρειάζεται μια ικανοποιητική εξήγηση του λόγου ή των λόγων που οδήγησαν στην εξαφάνιση ενός κ/βλάχ. προσηγορικού καθημερινής χρήσης από μια (ως σήμερα) βλαχόφωνη περιοχή, τη στιγμή που η ίδια κατανοητή από όλους λέξη δεν έπαψε ποτέ να επανέρχεται στο στόμα των κατοίκων της ίδιας περιοχής ως τοπωνύμιο.

και όχι σε όλη την Ελλάδα ή τη Βαλκανική Χερσόνησο όπως παρανοεί ο κ. Οικονόμου, παραπέμποντας μάλιστα σε μια βιβλιογραφία που την είχαμε ήδη υπόψη μας, αφού την έχουμε χρησιμοποιήσει κατεπανάληψη (Κατσάνης, Λαζάρου), αλλά θεωρήσαμε ότι δεν κάλυπτε τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Στη σελ. επίσης 36 παραλλάζοντας πάλι το κείμενό μας ο κ. Οικονόμου σημειώνει:

«Τη σημερινή χρήση του παλιότερου ονόματος Φλόρου αντί του σημερινού Φλαμπουράρι, παρά τα αντίθετα λεγόμενα του Δ. Ρ., δεν τη διαπίστωσα».

Όμως στη σελ. 245 του άρθρου μας, σχολιάζοντας τη φράση του κ. Οικονόμου «Κατά τον Weigand το χωριό παλιότερα ήταν γνωστό με το αρομ. όνομα Flogo...», σημειώναμε: «Το χωριό όχι μόνο παλιότερα, αλλά και σήμερα ονομάζεται από τους βλαχόφωνους της περιοχής Φλώρου (Flogu),...» Η διαφορά είναι προφανής: η κ/βλαχ. ονομασία του χωριού και όχι η ελλην. είναι Fλόγυ και χρησιμοποιείται ως σήμερα: μια επίσκεψη στην περιοχή θα τον πείσει.

Στη σελ. 45 ξεπερνάει, νομίζουμε, κάθε όριο επιστημονικής δεοντολογίας φτάνοντας στο σημείο να αλλοιώσει(!) το κείμενό μας που παραθέτει εντός εισαγωγικών, μόνο και μόνο για να μας καταμαρτυρήσει μια δήθεν σοβαρή ασυνταξία, που βέβαια δεν υπάρχει: δεν έχει παρά να διαβάσει το κείμενό μας με περισσότερη ψυχραιμία και νηφαλιότητα.

9. Στην ίδια σελ. μας καταμαρτυρεί ότι για το χαρακτηρισμό του τοπν. Τσίπιανη ως κ/βλάχ. (σελ. 254) δεν παραπέμπουμε στη οικεία σελ. της διατριβής του, όπου προτείνεται αυτή η ετυμολογία. Αν είχε όμως πάλι διαβάσει προσεκτικά τη μελέτη μας, θα είχε διαπιστώσει ότι για το ίδιο τοπν. μιλάμε για πρώτη φορά στη σελ. 246, όπου (υποσημ. 3) γράφουμε: «Για μια πιθανή ετυμολ. αυτού του τελευταίου τοπν. βλ. Οικονόμου, Τοπν. πων. 855»¹

Ομοίως στις σελ. 43 και 46 αντιμετωπίζουμε την κατηγορία ότι δύο σύντομες υποσημειώσεις μας αναπαράγουν αντίστοιχες δικές του, χωρίς να το δηλώνουμε!² Στην πρώτη ωστόσο περίπτωση, και στην επόμενη α-

1. Για το ίδιο θέμα, θα θέλαμε να προσθέσουμε ότι, αν στη δεύτερη έκδοση της διατριβής του, που κυκλοφόρησε, ξανατονίζουμε, μετά τη δημοσίευση της μελέτης μας, ο κ. Οικονόμου εγκατέλειψε την αρχική του πρόταση, υιοθετώντας μια πειστικότερη καταγωγή του τοπωνυμίου, δεν κατανοούμε γιατί ευθυνόμαστε που ακολουθήσαμε (έστω και με επιφυλάξεις) την δική του αρχική ετυμολογία!

2. Η ίδια μομφή μας προσάπτεται γενικά και αόριστα στη σελ. 37, χωρίς όμως να προσκομίζονται συγκεκριμένα παραδείγματα, κάτι που καθιστά αδύνατη οποιαδήποτε ανασκευή της!

κριβώς υποσημείωση από αυτήν στην οποία αναφέρεται ο κ. Οικονόμου (σελ. 251, υποσημ. 3), γράφουμε «Σημασία που ο Οικονόμου παραγνωρίζει εντελώς σε μια ανάλογη περίπτωση» και παραπέμπουμε στη σελ. που θα ήθελε και ο ίδιος να παραπέμπουμε! Πέραν αυτού πώς είναι δυνατόν το δικό μας κείμενο να θεωρηθεί αναπαραγωγή του δικού του, όταν η δική μας υποσημ. είναι πληρέστερη από τη δική του και όταν οι μοναδικές συμπτώσεις ανάμεσα στα δύο κείμενα περιορίζονται στην αναφορά δύο ετυμολογικών λεξικών που χρησιμοποιούμε κατεπανάληψη σε όλες τις σελ. της μελέτης μας! Το τελευταίο ισχύει και για τη δεύτερη «αντιδεοντολογική» παρατήρηση του κ. Οικονόμου.

Γίνεται προφανές ότι δεν έχει κανένα νόημα να συνεχίσουμε προσθέτοντας και άλλα από τα **πολυάριθμα** παραδείγματα, όπου ο κ. Οικονόμου **παρανοεί** - όταν δεν «παραποιεί» - την εργασία μας, πράγμα που δείχνει ότι δεν κατάφερε να διαβάσει ψύχραιμα και καλόπιστα τη σχετικά σύντομη μελέτη μας σεβόμενος έτσι το δικό μας επιστημονικό μόχθο, όπως εμείς σεβαστήκαμε τον δικό του. Πέραν αυτού, ο περιορισμένος χώρος που περίσσευε σε αυτόν τον τόμο, αλλά και το κύριο ερευνητικό μας έργο δεν μας επιτρέπουν να επεκταθούμε τώρα σε ανασκευή όλων των παρατηρήσεων του κ. Οικονόμου. Υποσχόμαστε όμως να επανέλθουμε στην εισαγωγή του *Που* μέρους των *Τοπωνυμικών* μας, που ελπίζουμε να δημοσιευτεί σύντομα.

Δεν μπορούμε όμως να μην εκφράσουμε την απογοήτευσή μας γιατί ο κ. Οικονόμου δεν κατανόησε το **πνεύμα** και κυρίως την **ουσία** της δικής μας παρέμβασης. Κατατρίβεται έτσι σε δευτερεύοντα ή και ανύπαρκτα θέματα με αποτέλεσμα να χάνει το «δάσος» για χάρη κάποιων «θάμνων» και «χαμόκλαδων». Η βασική διαπίστωσή μας - όπως διατυπώνεται και στη γαλλική περίληψη της μελέτης μας (σελ. 265) - είναι ότι η αποδεδειγμένα πλέον όχι σωστή επιλογή και αξιοποίηση των «πληροφορητών» σε συνδυασμό με την απουσία σημαντικών προδρόμων και ανάλογων εργασιών, που να καλύπτουν όλο το φάσμα των προβλημάτων του κ/βλάχ. ιδιώματος, την ελλιπή γνώση της τοπογραφίας πολλών τοποθεσιών ή των τοπικών παραδόσεων, που είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε σχετικά όψιμους οικισμούς, την αυθαίρετη ή και εντελώς λανθασμένη καταγραφή πολλών τοπωνυμίων και πάνω από όλα την απουσία αίσθησης της κ/βλάχικης γλώσσας¹ είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της εικόνας που δίνει η πραγματική συχνότητα και έκταση των κ/βλάχ. τοπωνυμίων στο χώρο του ανατολικού Ζαγορίου. Έτσι συχνά συγχέονται αυθεντικά τοπν. με

1. Αν διέθετε αυτήν την αίσθηση, δεν θα μιλούσε, π. χ. (σελ. 47), για σύγχυση στην απόδοση της πρόθεσης *la* στο τοπν. *Φίντι'να α Φούρλουι ή α Φούρλουρ'*.

όχι πάντα πετυχημένες ελληνικές μεταγλωττίσεις της κρατικής μηχανής, ενώ απουσιάζει μια συστηματική προσπάθεια με στόχο την ανίχνευση της αρχικής μορφής των τοπν., αφού στα βλαχόφωνα χωριά όλα τα τοπωνύμια έχουν παράλληλα μια $\kappa/\beta\lambda\acute{\alpha}\chi^1$. και μια ελληνική μορφή². η αρχική τους ωστόσο μορφή ανήκε σίγουρα σε έναν μόνο από τους δυο γλωσσικούς τύπους, κάτι που είναι ανιχνεύσιμο, αρκεί να έχει κανείς την απαιτούμενη παρατηρητικότητα και την αίσθηση της $\kappa/\beta\lambda\acute{\alpha}\chi$. γλώσσας. Αν το έκανε αυτό ο κ. Οικονόμου, θα τον περίμεναν μεγάλες εκπλήξεις, όπως θα φανεί από τις προσεχείς εργασίες μας, που θα δείξουν ότι όλο το κεφάλαιο με τα τοπν. των βλαχόφωνων χωριών πρέπει να ξαναγραφεί πάνω σε διαφορετική βάση. Και τότε θα φαντάζει - είμαστε βέβαιοι - πολύ γυμνή η υπεροψία με την οποία κλείνει την απάντησή του ο κ. Οικονόμου.

Δεν μπορούμε επίσης να μην επανέλθουμε σε ένα πολύ σοβαρό, πιστεύουμε, θέμα επιστημονικής δεοντολογίας εκφράζοντας παράλληλα την πικρία μας για την ολοκληρωτική αποσιώπηση της μελέτης μας στην τυπωμένη έκδοση της διατριβής του κ. Οικονόμου, παρόλο που - όπως επισημάναμε στην αρχή αυτού του σημειώματος - είχαμε έγκαιρα εγχειρίσει στον συγγραφέα της ένα ανάτυπο της εργασίας μας και ορισμένες μάλιστα διορθώσεις φαίνεται να αναπαράγουν δικές μας προτάσεις:

Στη σελ. 229 της εργασίας μας (υποσημ. 1) επισημαίναμε ότι η (εσφαλμένη) διπλή σημασία που δίνει ο Κ. Οικονόμου για τη λ. γίν: «το κρασί/ το αμπέλι» οφείλεται μάλλον σε παρανόηση του κειμένου των Νικολαΐδη και Παραηαγι, αφού σε άλλη λέξη αναφέρεται ο πρώτος και σε άλλη ο δεύτερος.

Ο Κ. Οικονόμου υιοθετεί στην τυπωμένη έκδοση της διατριβής του την ίδια άποψη και διορθώνει το αρχικό του κείμενο (σελ. 576) απαλείφοντας την πρώτη σημασία («το κρασί») επί του πιεστηρίου, πάνω δηλ. στο τελικό φιλμ του βιβλίου του, όπως προκύπτει καθαρά από την ακανόνιστη διάταξη του κειμένου των δύο πρώτων γραμμών της τελευταίας παραγράφου του σχετικού λήμματος, αποτέλεσμα προφανώς χειροποίητης αραίωσης του κειμένου τους, για να καλυφθεί το κενό που προέκυψε από την αφαίρεση των δύο λέξεων!

1. Που επιπλέον διαφοροποιείται αισθητά σε κάθε περίπτωση εμπρόθετης εκφοράς ανάλογα με την πρόθεση από την οποία συνοδεύεται, κάτι που δεν φαίνεται να έχει ασχολήσει ιδιαίτερα τον κ. Οικονόμου.

2. Έτσι για παράδειγμα το τοπν. Γκουργκούλι τοποθετείται στα ελληνόθετα αρομούνικα, ενώ το Φαντανεάλι, π. χ., στα ξενόθετα αρομούνικα, με βάση προφανώς τη μορφή των δύο τοπν. που δόθηκε συμπτωματικά από τους «πληροφορητές», ενώ και τα δύο τοπν. ανήκουν στην ίδια κατηγορία!

Στη σελ. 230 των *Τοπωνυμικών* μας επιστούσαμε την προσοχή σε ένα σοβαρό λάθος στην ετυμολ. του β' συστ. του τοπν. *Βάλε Γκόγκλουι*, καθώς ο κ. Οικονόμου αναγνώριζε σ' αυτό το κ/βλάχ. θηλυκό προσηγ. *góngalã* ή *góngulã* ή *cónculã*. Το επιτασσόμενο όμως άρθρο της γεν. εν. (-lui) δείχνει αναντίρρηση ότι πρόκειται για λέξη γένους αρσενικού και συνεχίζουμε:

«Πιστεύουμε λοιπόν ότι και αυτή τη φορά έχουμε μάλλον να κάνουμε με παραφθαρμένη καταγραφή του τοπωνυμίου, που η σωστή του μορφή πρέπει να είναι (λα) *Βάλεα α Γκόγκλουι*: από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. ουσ. *βάλε* και την έναρθρη γεν. της λ. *Γκόγκ(ου)* (*Gog* ή *Gógã* (αλβ. *gogë*) που σύμφωνα με τον *Paraghagi* πρόκειται για 'sobriquet que les Albanais musulmans (surtout de Scodra) donnent aux Aroumains et aux Orthodoxes'...»

Ο Κ. Οικονόμου αλλάζει πάλι την τελευταία στιγμή πάνω στο τελικό φιλμ του βιβλίου του το αρχικό κείμενο της διατριβής του υιοθετώντας και τη μορφή και την ετυμολογία του τοπν. που προτείνουμε στο άρθρο μας:

«Το τοπν. σχηματίζεται από το αρομ. ουσ. *vale* «το ρυάκι»- (<λατ. *vallis*) και τον έναρθρο τύπο *a Goglui* (<παρων. *Gog* (θηλ. *Gogã*) «παρωνύμιο που οι μουσουλμάνοι Αλβανοί (προπάντων της περιοχής της Σκόνδρας) δίνουν στους Βλάχους¹ και στους Ορθοδόξους+ το επιτασσόμενο άρθρο της γεν. και δοτ. εν. *a-lui*».

Η προσθήκη της τελευταίας στιγμής φαίνεται κι εδώ από το ξεθωριασμένο κείμενο του λήμματος και των δύο υποσημειώσεων που το συνοδεύουν, κάτι που διαφορετικά θα ήταν τεχνικά ανεξήγητο!

Στις σελ. 233-234 της μελέτης μας εκφράζουμε ορισμένες αμφιβολίες για την προτεινόμενη από τον Κ. Οικονόμου (δακτυλογρ. διατρ. σελ. 759) ετυμολογία του τοπν. *Κίριλιμάρι* (<κ/βλάχ. *giriigar*) και κάναμε μια σειρά από εικασίες καταλήγοντας:

«...και εφόσον δεν πρόκειται για παραφθαρμένη παράδοση του τοπν., μια άλλη κ/βλάχικη ετυμολ. θα ήταν ίσως από τον έναρθρ. εν. ή πληθ. (;) του κ/βλάχικου *κιρ* (*kir*) «κύριος», «α-

1. Ένα ακόμη ενδεικτικό παράδειγμα της «συνέπειας» και της «καλοπιστίας» με την οποία ο κ. Οικονόμου έκρινε την εργασία μας. Ενώ στη σελ. 39 μας κατακρίνει γιατί σε μία (1) περίπτωση χρησιμοποιήσαμε (προφανώς εκ παραδρομής) αντί του επιθ. κ/βλάχ. το επιθ. βλάχ. (χρήση στην οποία έτσι κι αλλιώς, όπως έχουμε εξηγήσει ρητά, δεν αποδίδουμε κάποια ιδιαίτερη σημασία), λησμονεί εντελώς κάθε μεθοδολογική συνέπεια και μεταφράζει απροσδόκητα τον όρο *Aroumains* όχι με τον «φυσικότερο» και επιλεγμένο από τον ίδιο ως ορθότερο όρο *Αρρομούνιοι* (κάτι που συμβαίνει σε ολόκληρη τη διατριβή του!), αλλά με τον όρο *Βλάχοι*, εκτός κι αν είχε κάποιον ειδικό λόγο να το κάνει στην παρούσα περίπτωση, τον οποίο όμως δεν διευκρινίζει.

φέντης» και το επίθ. *μάρε* (*mare*) «μεγάλος»: *kir-lu máre* ή *kir-lí mā'ri* «ο μεγάλος αφέντης» ή «οι μεγάλοι αφέντες»...».

Στην τυπωμένη μορφή του βιβλίου του ο Κ. Οικονόμου εγκαταλείπει εντελώς και χωρίς καμιάν εξήγηση ή παραπομπή σε κάποια άλλη πηγή τη δική του παλιά ετυμολογία υιοθετώντας (σελ. 592) τη δική μας εικασία:

«Το τοπν. πρέπει να αποδοθεί στο ελλην. δάνειο της αρομ. *kir* («κύριος), το επιτασσόμενο άρθρο *-li* (...) και τον επιτασσόμενο επιθετ. προσδιορισμό *magi* (εν. *mare* 'μεγάλος')».

Στη σελ. 245 επισημαίναμε πάλι τη λανθασμένη κατά τη γνώμη μας λατινική φυτωνυμική ετυμολογία του τοπν. *Φοντινιάλι* από το Τσεπέλοβο και παραπέμπαμε για τη σωστή λύση στη σελ. 262 του άρθρου μας, όπου κάνουμε λόγο για ένα παρόμοιο τοπν. από το χωριό Γρεβενίτι, το οποίο δεν υπήρχε στη δακτυλόγρ. μορφή της διατριβής του κ. Οικονόμου.

Ο τελευταίος χωρίς καμιάν εξήγηση και την τελευταία στιγμή, όταν δηλ. είχε γίνει και η οριστική σελιδοποίηση του φιλμ του βιβλίου του, αφαιρεί από τη σελ. 461¹ το τοπν. και το μεταφέρει στη σελ. 665 ως τοπν. του Γρεβενιτίου· στη συνέχεια διαγράφει το όνομά του από τον γενικό *Πίνακα* τοπωνυμίων, όχι όμως κι από τον ειδολογικό φυτωνυμικό *Πίνακα*, όπου υπάρχει ακόμη το τοπν. με παραπομπή στη σελ. 461(!): στη σελίδα δηλ. στην οποία έπρεπε να βρίσκεται κανονικά σύμφωνα με το κείμενο της δακτυλόγρ. διατριβής του. Αντίθετα στους γενικούς και ειδολογικούς *Πίνακες* δεν υπάρχει καθόλου το διορθωμένο πια τοπν., παρά μόνο το προσηγ. *fintineaũã* (που πρέπει να πήρε την τελευταία στιγμή τη θέση του αρχικού *fontinalis*)!

Στη σελ. 261, υποσημ. 3 παρατηρούσαμε για το κ/βλάχ. *zëngiũ* ότι σημαίνει «τσιγκέλι» και όχι «είδος άρπας», που σημειώνει στη διατριβή του ο κ. Οικονόμου, εικάζοντας ότι ο τελευταίος είχε απλά παρανοήσει το λεξ. του *Parahagi* που μεταφράζει τη λέξη ως «*espèce de harpe*»· βέβαια στα Γαλλ. υπάρχει λέξη *harpe* που σημαίνει «άρπα»· είναι όμως μάλλον γερμαν. καταγωγής· αντίθετα η γαλλ. λέξη που χρησιμοποιεί ο *Parahagi* είναι ελληνικής καταγωγής (μέσω της λατ. *harpa*): *αρπη*!

1. Αυτό τουλάχιστον φαίνεται να υποδηλώνει το ξεθωριασμένο χρώμα του λήμματος που μεταφέρθηκε, αλλά και γενικά η πρόχειρη σελιδοπ. των σελ. 665-667. Το γεγονός ότι η σελ. 461 είναι η τελευταία του κεφαλαίου με τα Ξ. Λ. τοπωνύμια, και η σελ. 665 κοντά στο τέλος του κεφαλαίου με τα Ξ. Αρ. τοπωνύμια διευκόλυνε την παραπάνω μεταφορά. Η ασυμφωνία που υπάρχει ανάμεσα στον γενικό *Πίνακα* λέξεων και τοπωνυμίων και τις σελ. 666-667 αποδεικνύει με αδιάσειστο τρόπο τις παραπάνω μεταβολές της τελευταίας στιγμής (ύστερα δηλ. και από την οριστική σύνταξη και διόρθωση των ευρετηρίων)!

Ο κ. Οικονόμου (την τελευταία πάλι στιγμή) επικολλά με το χέρι στο αρχικό κείμενο του βιβλίου του, που πρέπει να ήταν το ίδιο με αυτό που είχε στη δακτυλ. διατριβή του (σελ. 960) τη διόρθωση «γάντζος, τσιγγέλι» (σελ. 741). Μια προσεκτική παρατήρηση του τυπωμένου βιβλίου δείχνει καθαρά την προσθήκη της τελευταίας στιγμής (κείμενο πιο ξεθωριασμένο και όχι και τόσο καλά ευθυγραμμισμένο με το υπόλοιπο)!

Στη σελ. 243 των *Τοπωνυμικών Ι* επισημάναμε τη λανθασμένη καταγραφή του τοπν. *Σκοκάτες*, (σελ. 927 της δακτυλ. διατρ.) υποστηρίζοντας ότι έπρεπε να διορθωθεί σε *Σκοκάδες* και ότι κατά συνέπεια έπρεπε να καταγραφεί ως ελληνόθετο και όχι ως ξενόθετο.

Ο κ. Οικονόμου στη νέα μορφή της διατριβής του χωρίς πάλι καμία εξήγηση εγκαταλείπει τη μορφή *Σκοκάτες*, υιοθετεί τη μορφή του τοπν. που καταγράφουμε και μεταθέτει το τοπν. από τα ξενόθετα στα ελληνόθετα (σελ. 381) χωρίς καμιά αναφορά στην πηγή της διόρθωσης! Κι όλα αυτά για μια ακόμα φορά «επί του πιεστηρίου», όπως φαίνεται να προκύπτει από τα μεγάλα λευκά διαστήματα που υπάρχουν στις σελ. 714-715, στις οποίες πρέπει να είχε τυπωθεί αρχικά το τοπωνύμιο ανάμεσα στα ξενόθετα.

Προτιμούμε να μη συνεχίσουμε. Οι περιπτώσεις που αναφέραμε είναι, νομίζουμε, πολύ χαρακτηριστικές. Πρόκειται παντού για διορθώσεις που συμπτωματικά υπάρχουν όλες στο δικό μας άρθρο και έγιναν πάνω στο οριστικά σελιδοποιημένο κείμενο του βιβλίου, όταν δηλ. ο αγαπητός συνάδελφος διέθετε ήδη ανάπτυπο της μελέτης μας. Επί πλέον η «σκέψη» και η ανάπτυξη των παραπάνω διορθώσεων συμπίπτουν με τις δικές μας σε βαθμό που δύσκολα θα δεχόταν κανείς - όσο καλόπιστος και αν ήταν - τον πιθανό ρόλο των συμπτώσεων. Αλλά και αν ακόμη υπήρξε θύμα κάποιων «διαβολικών» συμπτώσεων, οι εκ των υστέρων επαναλαμβανόμενοι ισχυρισμοί του ότι οι παρατηρήσεις μας σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι βέβαια ορθές, αλλά άνευ αντικειμένου, γιατί είχαν ήδη δημοσιευτεί (!) από τον ίδιο στη δεύτερη έκδοση της διατριβής του, είναι δεοντολογικά απαράδεκτοι!

Τέλος για την υπεροπτική τουλάχιστον καταληκτική δήλωσή του ότι «δεν πρόκειται να ασχοληθεί εκ νέου με τυχόν δημοσιεύματά» μας, θα παρατηρήσουμε απλά ότι δεν μας αφορά. Το μόνο που μας ενδιαφέρει είναι να μην τα κακοποιεί και κυρίως να μην τα εκμεταλλεύεται με τον τρόπο που εκθέσαμε πιο μπροστά. Προς το παρόν μας αρκεί η ικανοποίηση ότι οι βασικές μας παρατηρήσεις αποδεικνύονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία σωστές και μαζί με τις σαράντα και πλέον προσθήκες συμβάλλουν «κατά φωρα» στην προώθηση της έρευνας σε ένα χώρο που παρέμενε επί πολλά χρόνια εντελώς παραμελημένος.

